

Reglur um réttindi barna og beitingu þvingunar á meðferðarheimilum undir yfirstjórn Barnaverndarstofu

(ATH. Við túlkun reglnanna skal hafa hliðsjón af ákvæðum nýrra barnaverndarlaga nr. 80/2002. Unnið er að gerð nýrrar reglugerðar sem mun leysa reglurnar af hólmi.)

I. KAFLI Inngangur.

1. gr.

Markmið vistunar.

Markmið meðferðarheimila er að veita barni sérhæfða meðferð, auk vistunar á lokaðri deild og skammtí mavistunar í neyðar- og bráðatilvikum, þegar barn stefnir eigin heilsu og þroska í hættu með hegðun sinni, svo sem með neyslu vímuefna, afbrotum eða annarri jafnskaðlegri hegðun.

Meginmarkmið vistunar á lokaðri deild og skammtí mavistunar í neyðar- og bráðatilvikum er gæsla meðan undirbúin eru frekari úrræði.

Meginmarkmið meðferðar er að aðstoða skjólstæðing við að taka á vandamálum sínum og að undirbúa hann til þess að lifa sjálfstæðu og heilbrigðu lífi innan samfélagsins að vistun lokinni.

2. gr.

Réttindi barna á meðferðarheimilum.

Allt starf á meðferðarheimilum skal miða að því að tryggja börnum almenn mannréttindi, virða persónufrelsi þeirra, rétt þeirra til að hafa samskipti við aðra, rétt þeirra til einkalífs og tjáningar- og skoðanafrelsis. Skal þetta gert innan þess ramma sem leiða má af markmiðum vistunar og með þeim takmörkunum sem nánar er getið um í þessum reglum.

Starfsmenn meðferðarheimila skulu koma fram við skjólstæðinga af virðingu og stuðlað skal að því að skjólstæðingar taki sjálfir ákvarðanir um persónuleg málefni í samræmi við aldur sinn og þroska og markmið vistunar hverju sinni.

Við upphaf vistunar í meðferð skulu starfsmenn kynna skjólstæðingum reglur þessar og aðrar reglur og venjur sem gilda á viðkomandi meðferðarheimili og máli skipta. Forsjáraðilum skjólstæðings skal fá eintak af reglum þessum við gerð vistunarsamnings.

3. gr.

Takmarkanir á réttindum barna.

Heimilt er að takmarka réttindi skjólstæðinga þegar það telst nauðsynlegt til þess að lögmætum meðferðar- og uppeldislegum markmiðum með rekstri meðferðarheimilis verði náð og til verndar lífi og heilsu viðkomandi skjólstæðings, annarra skjólstæðinga, starfsmanna eða til verndar eignum.

Takmarkanir skulu aldrei ganga lengra en nauðsynlegt er til þess að ná því markmiði sem stefnt er að.

II. KAFLI

Takmarkanir á réttindum barna til samskipta við aðra.

4. gr.

Takmarkanir á samskiptum barna við aðila utan meðferðarheimilis.

Um umgengni og önnur samskipti skjólstæðings við forsjáraðila og aðra nákomna fer eftir reglum þessum og reglum viðkomandi meðferðarheimilis nema barnaverndarnefnd sem vistar barn taki ákvarðanir um annað fyrirkomulag.

Á hverju meðferðarheimili skulu vera til almennar reglur, settar í samráði við Barnaverndarstofu, um umgengni og önnur samskipti skjólstæðings við aðila utan meðferðarheimilis og innbyrðis í samræmi við þá meðferðarstefnu sem er rekin á heimilinu. Forstöðumaður meðferðarheimilis, eða staðgengill forstöðumanns, tekur annars þær ákvarðanir um heimsóknir, símtöl og póstsendingar sem getið er um hér á eftir í 5. og 6. gr.

5. gr.

Takmarkanir á heimsóknnum.

Heimilt er að leggja bann við heimsókn leiki grunur á að heimsóknaraðilar beri með sér fíkniefni, hættulega hluti eða ef heimsóknin þykir stríða gegn markmiðum vistunar skjólstæðings.

6. gr.

Takmarkanir á póstsendingum og símtölum.

Heimilt er að skoða póst til skjólstæðings ef rökstuddur grunur er um að honum kunnir að vera send fíkniefni eða hættulegir hlutir. Skoðun á pósti skal fara fram að viðstöddum skjólstæðingi og skal forstöðumaður eða staðgengill hans og a.m.k einn annar starfsmaður framkvæma aðgerðina. Fíkniefni skulu í öllum tilfellum afhent lögreglu. Hættulegum hlutum skal eyða með samþykki forsjáraðila eða afhenda þeim til varðveislu. Óski skjólstæðingur eftir því að póstur sé ekki opnaður skal endursenda póstinn með viðhlítandi skýringum eða eyða honum, allt eftir vilja skjólstæðings nema grunur sé á að sending hafi að geyma ólögleg fíkniefni. Í því tilviki skal kalla til lögreglu.

Heimilt er að takmarka bréfaskrif, póstsendingar og símtöl við aðila utan meðferðarheimilis ef þetta getur staðið meðferð eða þroskaferli skjólstæðings fyrir þrifum. Ákvarðanir skulu vera tímabundnar. Með sama hætti er heimilt að hlusta á símtal með samþykki skjólstæðings og rjúfa símtalið ef það þykir nauðsynlegt. Viðmælanda skjólstæðings skal sagt frá því ef hlustað er á símtalið.

Ekki er leyfilegt að opna póst eða hlusta á símtöl til eða frá opinberum aðilum, lögmanni né talsmanni skjólstæðings.

7. gr.

Samskipti barna hvert við annað á meðferðarheimili.

Heimilt er að takmarka samskipti skjólstæðinga innbyrðis á meðferðarheimili ef ljóst þykir að samskiptin séu óæskileg, gangi gegn markmiðum vistunar eða standi meðferð skjólstæðings fyrir þrifum. Skjólstæðingur skal alltaf eiga greiðan aðgang að samskiptum við starfsmenn meðferðarheimilis.

III. KAFLI Þvingunaraðgerðir.

8. gr.

Bann við valdbeitingu í meðferðar- eða refsingarskyni.

Beiting líkamlegra refsinga, einangrunarvistar, lyfjagjafar án samráðs við lækni og beiting þvingunartækja s.s. eins og snæris, límbanda, belta eða annarra tækja til að fjötra líkamann er ekki leyfileg, hvorki í refsingarskyni né í uppeldis- eða meðferðartilgangi.

9. gr.

Neyðaraðstæður.

Heimilt er að grípa til allra nauðsynlegra aðgerða til að koma í veg fyrir eða stöðva árás eða aðra hegðun sem veldur hættu á tjóni á mönnum og munum. Þvingun skal einungis standa yfir á meðan hættuástand varir og vera í eins miklu samræmi við hegðunina og það tjón sem af henni má vænta eins og frekast er unnt.

10. gr.

Heimild til að stöðva óæskilega hegðun.

Líkamleg þvingun, sem felur í sér að skjólstæðingi er haldið föstum og/eða hann færður milli staða eða herbergja er leyfileg í þeim tilvikum, þegar nauðsynlegt reynist að koma í veg fyrir að skjólstæðingur sýni hegðun sem er með öllu óásættanleg, svo sem ef hegðun hefur skaðleg áhrif á meðferð annarra skjólstæðinga. Áður þurfa þó að hafa farið fram tilraunir til að stöðva hegðunina á sem mildastan máta t.d. með fortölum. Þvingunin skal vera í eðlilegu samræmi við hegðunina og skal ekki vara lengur en brýn þörf er á. Forðast skal að færri en tveir starfsmenn taki þátt í aðgerðinni.

11. gr.

Takmarkanir á frelsi skjólstæðinga.

Í þeim tilvikum þar sem nauðsynlegt er að fjarlægja skjólstæðing vegna óásættanlegrar hegðunar og loka inni fjarri öðrum skjólstæðingum skal að jafnaði einn starfsmaður vera inni hjá viðkomandi eða í nærliggjandi herbergi með ólæsta hurð inn til skjólstæðings. Viðkomandi herbergi skal hafa glugga og vera a.m.k. 6 fm. að stærð. Innlokun þessi skal vara eins stutt og möguleiki er á.

Meðferðarheimilum er heimilt að læsa útidyrum um nætur og á daginn tímabundið eða skv. fyrirmælum forstöðumanns eða staðgengils hans. Ekki er leyfilegt að læsa herbergjum nema samkvæmt ákvæðum IV. kafla um lokaða deild á meðferðarstöð ríkisins.

12. gr.

Heimild til að færa skjólstæðing á lokaða deild.

Eftir stök skjólstæðings eða þegar um stjórnleysi er að ræða, þ.e. þegar aðstæður viðkomandi skjólstæðings eru metnar þannig að honum og/eða öðrum stafi viðvarandi hætta af hegðun hans, eða erfið hegðun fer stigvaxandi og ekki reynist unnt að stöðva þróunina með neinum öðrum hætti, má færa skjólstæðing á lokaða deild skv. IV. kafla til að tryggja öryggi skjólstæðings eða annarra einstaklinga og til að koma í veg fyrir skemmdir á eignum.

Forstöðumaður meðferðarheimilis skal senda ósk um vistun á lokaðri deild til meðferðarstöðvar ríkisins fyrir unglunga, leita samþykkis viðkomandi barnaverndarnefndar vegna slíkrar ráðstöfunar hið fyrsta og tilkynna vistun til Barnaverndarstofu.

Meðferð skjólstæðings skal ætíð endurskipulögð í kjölfar vistunar á lokaðri deild í samráði við viðkomandi barnaverndarnefnd.

13. gr.

Líkamsleit og leit í herbergi.

Heimilt er að framkvæma líkamsleit þegar komið er með skjólstæðing í skammtíma vistun í neyðar- og bráðatilvikum, til annarrar vistunar eða úr hvers konar leyfi. Forstöðumanni meðferðarheimilis er auk þess heimilt að ákveða líkamsleit meðan á vistun stendur leiki grunur á að skjólstæðingur feli á sér fíkniefni eða aðra hættulega hluti. Aldrei skulu færri en tveir starfsmenn framkvæma leitina og skal a.m.k. annar vera af sama kyni og skjólstæðingur.

Forstöðumaður meðferðarheimilis getur ákveðið að taka þvagprufu og senda til rannsóknar eða óska eftir öðrum prófum með samþykki skjólstæðings leiki grunur á að skjólstæðingur sé undir áhrifum eða hafi neytt fíkniefna eða sé haldinn alvarlegum sjúkdómi.

Forstöðumaður meðferðarheimilis getur ákveðið leit í herbergi skjólstæðings leiki grunur á að þar séu falin fíkniefni eða aðrir hættulegir hlutir. Aldrei skulu vera færri en tveir starfsmenn við verkið. Upplýsa skal viðkomandi skjólstæðing um leitina og skal gefa honum kost á að vera viðstaddur ef því verður við komið. Fíkniefni skulu undantekningarlaust afhent lögreglu. Hættulegum hlutum skal eyða með samþykki forsjáradila eða afhenda þeim til varðveislu.

14. gr.

Viðbrögð við stroki.

Strjúki skjólstæðingur af meðferðarheimili skal tafarlaust tilkynnt um strokið til forsjáradila, barnaverndarnefndar og lögreglu. Lögregla getur fært skjólstæðing aftur á meðferðarheimili eða á lokaða deild meðferðarstöðvar ríkisins fyrir unglunga en almennt tekur viðkomandi barnaverndarnefnd, í samráði við meðferðarheimili, ákvarðanir um hvort grípa skuli til þvingunaraðgerða til að færa skjólstæðing aftur í meðferð og leitar eftir aðstoð lögreglu í því skyni.

Telji meðferðarheimili að skjólstæðingi stafi bráð hættu af stroki t.d. vegna veðurs eða vankunnáttu á umhverfisaðstæðum, getur forstöðumaður eða staðgengill hans heimilað starfsmönnum að sækja skjólstæðinginn hið fyrsta og færa hann aftur á meðferðarheimilið gegn vilja hans. Alltaf skulu a.m.k. tveir starfsmenn vera við leitina og skal einnig gera lögreglu viðvart.

IV. KAFLI

Lokuð deild á meðferðarstöð ríkisins fyrir unglunga.

15. gr.

Almennt.

Á meðferðarstöð ríkisins fyrir unglinga, Stuðlum, skal rekin lokuð deild. Á lokaðri deild má vista skjólstæðinga:

a. Í skammtímavistun í neyðar- og bráðatilvikum skv. a. lið 1. mgr. 2. gr. reglugerðar nr. 27/1995, sbr. 474/1998, um meðferðarstöð ríkisins fyrir unglinga.

b. Eftir stök eða stjórnleysi samræmi við 13. gr. þessara reglna, sbr. c. lið 1. mgr. 2. gr. áðurnefndrar reglugerðar.

16. gr.

Takmörkun réttinda á lokaðri deild.

Hámarksvistunartími á lokaðri deild skal vera 14 sólarhringar. Skjólstæðingur sem vistaður er á lokaðri deild í meira en 24 klukkustundir skal hafa tækifæri til útiveru a.m.k. í eina klukkustund á dag. Á lokaðri deild er heimilt að hafa læstar útihurðir allan sólarhringinn. Þá er jafnframt heimilt að læsa herbergjum um nætur en starfsmaður skal ávallt vera staddur í næsta herbergi.

17. gr.

Samstarf við lögreglu og lækna.

Ef lögregla flytur skjólstæðing til vistunar á lokaðri deild og hann er stjórnlaus, t.d. vegna ölvunar eða vímuefnaneyslu eða sýnir önnur einkenni um geðræn vandamál, getur starfsmaður sem tekur við skjólstæðingi krafist þess að lögreglan yfirgefi ekki staðinn meðan hætta á ofbeldi eða átökum er til staðar.

Ef skjólstæðingur sem vista skal á lokaðri deild er stjórnlaus getur forstöðumaður eða staðgengill hans kallað til lækni sem veitt getur nauðsynlega lækniþjónustu. Ef læknir metur ástand skjólstæðings svo að skjólstæðingur þurfi þjónustu á heilbrigðisstofnun skal það tafarlaust tilkynnt viðkomandi barnaverndarnefnd sem ber ábyrgð á að barnið fái nauðsynlega þjónustu.

V. KAFLI

Skráning upplýsinga og eftirlit.

18. gr.

Skráning upplýsinga.

Forstöðumaður meðferðarheimilis ber ábyrgð á því að allar upplýsingar um vistun skjólstæðings séu skráðar með kerfisbundnum hætti og að varðveita gögn þannig að þau séu aðgengileg. Öll gögn skulu geymd á tryggum stað og þess gætt að einungis þeir starfsmenn sem nauðsynlega þurfa hafi aðgang að þeim.

Allar ákvarðanir um takmörkun réttinda skjólstæðings skv. II. kafla skulu skráðar ítarlega í dagbók meðferðarheimilis.

Allar ákvarðanir um beitingu þvingunaraðgerða skv. III. kafla skulu skráðar á sérstakar skýrslur og strax sendar Barnaverndarstofu og viðkomandi barnaverndarnefnd. Ef Barnaverndarstofa gerir sérstakar athugasemdir við aðgerðir skulu þær sendar forstöðumanni meðferðarheimilis, viðkomandi barnaverndarnefnd og forsjáradila skjólstæðings.

19. gr.

Kvartanir.

Ef talið er að um brot á þessum reglum sé að ræða geta skjólstæðingar, forsjáraðilar, vistunaraðilar og starfsmenn meðferðarheimila komið kvörtunum á framfæri við Barnaverndarstofu. Skylt er að aðstoða skjólstæðinga við að koma kvörtunum á framfæri.

VI. KAFLI **Önnur atriði.**

20. gr.

Samningar.

Óheimilt er að gera samninga við skjólstæðinga sem ganga í berhögg við reglur þessar.

21. gr.

Þagnarskylda.

Hverjum þeim sem vinnur á meðferðarheimili fyrir börn er skylt að halda trúnað um allar persónulegar upplýsingar um skjólstæðinga sína, fjölskyldur þeirra og allt það sem fram fer á heimilinu. Forstöðumaður heimilis skal sjá til þessa að allir starfsmenn skrifi undir yfirlýsingu um þagnarskyldu þar sem taka skal fram að þagnarskylda haldist þrátt fyrir að látið sé af starfi.

22. gr.

Gildistaka.

Reglur þessar eru settar af Barnaverndarstofu með stoð í 51. og 52. gr. barnaverndarlaga nr. 58/1992, með áorðnum breytingum, og 19. gr. reglugerðar um Barnaverndarstofu nr. 264/1995. Reglurnar gilda um meðferðarstöð ríkisins fyrir unglunga og öll meðferðarheimili á vegum ríkisins sem rekin eru skv. 5. mgr. 51. gr. barnaverndarlaga og lúta yfirumsjón Barnaverndarstofu.

Reglur þessar gilda frá og með 1. febrúar 1999 og leysa af hólmi reglur um réttindi barna og ungmenna á meðferðarheimilum undir yfirstjórn Barnaverndarstofu frá 1. nóvember 1997.